

Сумський державний університет
Адреса: 40000, м. Суми, вул. Римського-Корсакова, 2

ПОГОДЖУЮ
Ректор
Сумського державного університету

_____ Василь КАРПУША

м.п.

ПРОМІЖНИЙ ЗВІТ
за результатами виконання етапу наукової (науково-технічної) роботи
(звіт про проміжні результати проекту)
«Механізми суспільної солідаризації в умовах криз: історичний досвід та виклики сучасності»

Науковий керівник
(головний дослідник) проекту

(підпис)

Сергій ДЕГТЯРЬОВ

2023, 1 етап

Підготовку звіту завершено 20.12.2023 р.

1. Номер державної реєстрації проєкту: 0123U101851
2. Номер договору, за яким надається фінансування (за наявності):
№ 55.20-23/25.ЗП-01
3. Найменування організації-виконавця проєкту/грантоотримувача: Сумський державний університет
4. Прізвище та ім'я наукового керівника (головного дослідника, principal investigator (PI)) проєкту: Сергій Дегтярьов
5. Місце основної роботи наукового керівника: Сумський державний університет
6. Терміни та тривалість виконання проєкту:
Тривалість проєкту 36 місяців
Початок 01.01.2023
Закінчення 31.12.2025
Тривалість звітнього етапу 12 місяців
Початок 01.01.2023
Закінчення 31.12.2023
7. Обсяги фінансування проєкту:
Загальний обсяг фінансування:
за запитом (заявкою) 2843,00 тис.грн
фактичний 2576,013 тис.грн
Обсяг фінансування звітнього етапу:
за запитом (заявкою) 890,00 тис.грн
фактичний 623,013 тис.грн
8. Перелік виконавців з оплатою праці (**Додаток 1**).
9. Стислий зміст проєкту в цілому:
Проєкт передбачає проведення комплексного прикладного дослідження механізмів суспільної солідаризації на основі вивчення ціннісних орієнтацій українського суспільства і поведінкових патернів громадян в умовах кризових ситуацій - в історичній ретроспективі та в сучасному вимірі. Авторами висувуються гіпотези про те, що 1) ціннісні орієнтації є підґрунтям суспільної солідаризації і обумовлюють тренди національної стійкості та протидії зовнішнім загрозам; 2) консолідовані і солідаризовані суспільства є більш стійкими перед внутрішніми та зовнішніми викликами. При цьому, спроби примусової солідаризації несуть ризики ще більшого розколу соціуму. Зовнішня агресія стала об'єднавчим фактором для українського суспільства, однак тривала відсутність внутрішньодержавного діалогу щодо бачення минулого та стратегій майбутнього може стати суттєвим фактором розколу в повоєнний час. Вбачається, що необхідним є конструювання моделі формування спільних цінностей у рамках плюралістичного суспільства, яке буде базуватися на успішних прикладах зарубіжних країн і української історії. Прикладне значення проєкту полягає у напрацюванні політичної стратегії, правової концепції та

педагогічної моделі солідаризації українського суспільства, які дозволять мінімізувати ризики повторних розколів соціуму, забезпечити його сталий розвиток.

10. Основні результати виконання попереднього (за наявності) етапу: -

11. Номер та назва звітнього етапу (за наявності):

1. Концептуальні засади солідаризації в Україні та світі

12. Опис процесу реалізації (хід виконання, які дослідження проводились, які методики використовувались тощо) проєкту за звітним етапом

Під час звітнього етапу реалізації проєкту за допомогою поєднання аксіологічного та міждисциплінарного підходу були вивчені дані про історичний досвід солідаризації розділених суспільств; проаналізовано поняття солідаризації, солідарності, соціальної та національної стійкості. Принципи історизму, системності, об'єктивності, всебічності, наступності, порівняльно-історичний та проблемно-хронологічний методи були використані для виявлення чинників і вимірів суспільної солідаризації на різних етапах розвитку українського суспільства та загалом в контексті тенденцій, притаманних європейській (і ширше - західній) цивілізаційній парадигмі. Методи синтезу, аналізу, узагальнення, наукометрії та бібіломеотрії застосовувалися для систематизації доробку українських та зарубіжних науковців, присвяченого проблемі суспільної розділеності та солідаризації. Вивчення історичного досвіду та аналіз концепту солідаризації в антропоцентричному і гуманістичному вимірі дозволили отримати докази на підтвердження гіпотези про те, що факторами розділеності українського суспільства є, здебільшого, впливи інших держав, що відбувалися протягом багатьох століть; систематизовано та типологізовано вказані фактори, що створює основу для визначення форм і методів протидії їхньому впливу на наступних етапах проєкту.

Обґрунтовано концепт солідаризації як багатовимірного поняття а) на цивілізаційному рівні у контексті визначення цінностей, що лежать в основі європейської цивілізаційної ідентичності (повага до прав людини, людської гідності, свобода і автономність індивіда, справедливість, непорушність приватної власності, мир і безпека, плюралізм, толерантність, демократія, верховенство права, належне врядування) та з'ясування еволюції, сучасного стану сприйняття і перспектив розвитку цих цінностей в Україні; б) національному, що реалізується через справедливий розподіл соціальних благ, знаходження балансу інтересів різних етнічних, релігійних груп, соціальних прошарків тощо та може бути поглиблений на основі об'єднавчих елементів культури, історичної пам'яті та усвідомлення спільного майбутнього; в) місцевому (локальному), що постає на рівні окремих громад та інститутів громадянського суспільства; г) секторальному (в межах якого постають аспекти політичної, безпекової, економічної, екологічної солідарності тощо); д) на рівні солідарності з прийдешніми поколіннями, що постає відповідальність за умови і ресурси для сталого розвитку в майбутньому.

За допомогою герменевтичного та формально-юридичного методу досліджено правові норми, які забезпечують юридичні умови для солідаризації, зокрема, Конституції України, чинних міжнародних договорів України, законів та інших нормативно-правових актів; проблематику реалізації наведених норм в умовах зовнішньої агресії та воєнного стану. Порівняльно-правова методологія, системно-

структурний, статистичний методи застосовувалися під час аналізу апроксимації вітчизняного законодавства до права Європейського Союзу в досліджуваному контексті, аналізу форм європейської солідаризації в межах широких соціальних спільнот (підтримка вимушених мігрантів з України, надання статусу тимчасового захисту та його складові елементи, публічна дипломатія, співпраця України з європейською дипломатичною службою тощо), вивчення тенденцій солідаризації з огляду на потреби захисту вразливих соціальних груп.

13. Результати виконання звітнього етапу відповідно до технічного завдання/календарного плану:

13.1 Заплановані завдання звітнього етапу проєкту:

- Узагальнення підходів до розуміння понять "солідарність" та "солідаризація" у необхідному для дослідження контексті.
- Систематизація доробку українських та зарубіжних науковців, присвяченого проблемі суспільної розділеності та солідаризації.
- Дані про історичний досвід розділених суспільств та солідаризації (на прикладах України та європейських країн). Висновки про причини конфлікту між цінностями загального блага з одного боку та індивідуальними та груповими інтересами з іншого.
- Відомості про місце процесу солідаризації у забезпеченні національної стійкості.
- Публікація 5 статей, з них не менше 2 – у виданнях, що індексуються БД WoS та/або Scopus.
- Наукові роботи студентів, підготовлені для участі у конкурсах студентських наукових робіт - 3.
- Захисти бакалаврських робіт - 3.
- Впровадження результатів проєкту шляхом укладання грантової угоди - 1

13.2 Отримані результати звітнього етапу проєкту:

Відповідно до поставлених завдань на основі узагальнення підходів до розуміння понять «солідарність» та «солідаризація» обґрунтовано, що основною ідеєю, яка лежить в їхній основі, є соціальний консенсус, що базується на приналежності осіб, об'єднаних за тими чи іншими ознаками, цінностями у певну групу, та рівності членів цієї групи. Визначено, що солідарність ґрунтується на подібності ціннісних установок окремих осіб, які мають спільний інтерес; ототожненні індивідів з іншими членами суспільства і пов'язаності відчуттям належності до спільноти (самоідентифікація). В системі факторів розділення виділені внутрішні і зовнішні чинники; керовані та стихійні. Зроблено висновок про домінування зовнішніх керованих впливів серед факторів розділеності українського суспільства як в ретроспективі, так і в сучасному контексті. Доведено обґрунтованість гіпотези, що солідарність є станом взаємодії в межах суспільства, утворюваним через солідаризацію як процес. Визначено критерії відмежування солідарної поведінки від феномену благодійності. Зроблено висновок, що в умовах криз різного масштабу і ступеня інтенсивності солідарність є базою для соціальної стійкості, резистентності до деструктивних чинників. Наведені результати знайшли відображення в заявці на отримання грантового фінансування в рамках напряму Жана Моне Програми

ЕРАЗМУС+ ЄС з акцентуацією на межі свободи вираження поглядів і протидію поширенню деструктивних нарративів, які спричиняють руйнівний вплив на солідаризацію українського суспільства в умовах гібридних впливів та повномасштабної зовнішньої агресії (індикатор – грантова угода: Кафедра Жана Моне «Стандарти ЄС у сфері свободи вираження поглядів та інформації, Грантова угода № 101127062 від 17 серпня 2023 р. між Європейським виконавчим агентством з освіти і культури (ЕАСЕА) та СумДУ). Вказана тематика знайшла свій розвиток у кваліфікаційних роботах бакалавра в контексті ролі солідаризації в аспектах захисту прав вразливих категорій осіб (індикатори – кваліфікаційні роботи: Шокорова Д. «Захист прав дітей: сучасні виклики та перспективи вдосконалення»; Кіктенко Я. «Міжнародні стандарти захисту прав осіб з розладами психіки та поведінки»).

Спираючись на дані про історичний досвід розділених суспільств та солідаризації (на прикладах України та європейських країн), зроблено висновки про причини конфлікту між цінностями загального блага з одного боку та індивідуальними та груповими інтересами з іншого. Виявлено потенціальні можливості індивідів і соціальних груп впливати на процеси націєтворення, формування історичної пам'яті, інституціоналізацію та дієвість громадянського суспільства (індикатори: публікації – **Degtyarev S.I.**, Strupinska D.V. The Phenomenon of Panteleimon Kulish in the National History and Culture of Ukraine. DOI: 10.13187/bg.2023.3.1159; **Lebid A.E.**, Stepanov V.V. Social portrait of professors and lecturers at the Novorossiya Imperial University in Odessa. DOI: 10.13187/ejced.2023.2.692; конкурсна робота студентки Лашиної В. «До біографії Олександра Олеся (листування з Микитою Шаповалом)»; кваліфікаційні роботи бакалаврів – Мельник М.В. «Пісенна творчість доби Української революції як історичне джерело»; Рівний М.С. «Світова економічна криза 1929-1933 рр.»)

Національну стійкість визначено як внутрішню здатність і зовнішні можливості політичної нації діяти для подолання наявних викликів, адаптації чи трансформації до геополітичних умов, а також досягнення безпеки (мінімального рівня виживання) та добробуту у відповідь на загрози стабільності, життю, розвитку з урахуванням наявної міри власної вразливості (монографія: Гуманітарні засади соціальної стійкості людини в громаді. Серія «Соціальні інновації в територіальних громадах» на монографія / за ред. О. В. Купенко, А. **Є. Лебеда**, Н. Д. Світайло. Суми: «Мрія», 2023. 252 с.).

Встановлено і проаналізовано 4 виміри солідаризації (між індивідами; соціальними групами; соціальними спільнотами; поколіннями) в рамках яких можуть бути визначені напрями подолання суспільної розділеності. Виявлено подібність тенденцій солідаризації в Україні та постсоціалістичних країнах, які стали членами ЄС або отримали статус кандидата у період до 2014 р., а також інтенсифікацію цих процесів в Україні в зв'язку з фактором зовнішньої агресії, виявлено чинники деструктивних впливів на процеси солідаризації та засоби протидії їм (індикатори: публікації - **Andrii E. Lebid**, Vitalii V. Stepanov, Mykola S. Nazarov. Use of the OSINT-Technologies for Civil Society Institutions. DOI: 10.13187/ijmil.2023.1.114; **Slavko S. Anna, Vladyslava M. Zavorodnia, Serhii I. Degtyarev**. Freedom of Expression under Martial Law. DOI: 10.13187/ijmil.2023.1.218. Чернявський А., **Завгородня В.** Вплив російсько-української війни на розвиток європейської дипломатичної служби. DOI: 10.24144/2307-3322.2022.75.3.34; Kamionka M. Naddniestrze wobec konfliktu rosyjsko-ukraińskiego w 2022 roku. DOI: 10.5604/01.3001.0053.4176; Kamionka M. Rosyjska wojna hybrydowa w mediach społecznościowych na przykładzie portalu Facebook. DOI:

10.34752/2023-с282; конкурсні роботи студентів – Карнаушенко К. «Роль ЗМІ в інформаційній війні: стандарти свободи слова та необхідність протидії інформаційним загрозам»; Касьян А. «Ремарки як спосіб відшкодування шкоди, завданої збройною агресією російської федерації»).

13.3 Відхилення від календарного плану дослідження:

Відсутні

14. Наукова цінність і актуальність отриманих результатів (науково-технічної продукції), їх порівняння з українськими та/або кращими закордонними аналогами:

На основі узагальнення підходів до розуміння понять «солідарність» та «солідаризація» вдосконалено розуміння ідеї, яка лежить в їх основі. Доведено, що цією основою є соціальний консенсус, який базується на приналежності осіб, об'єднаних за тими чи іншими ознаками, цінностями у певну групу, та рівності членів цієї групи. Обґрунтовано, що солідарність ґрунтується на подібності ціннісних установок окремих осіб, які мають спільний інтерес; ототожненні індивідів з іншими членами суспільства і пов'язаності відчуттям належності до спільноти (самоідентифікація).

Доведено обґрунтованість гіпотези, що солідарність є станом взаємодії в межах суспільства, утворюваним через солідаризацію як процес. Вдосконалено розуміння критеріїв відмежування солідарної поведінки від благодійності. Вперше зміст наведених феноменів виявлено через призму реалізації в українському соціумі в історичному розрізі та сучасному контексті. Констатовано, що солідарна поведінка є домінантною для носіїв української політичної ідентичності на основі індивідуальної (сімейної, групової) автономізації та розуміння необхідності спільного виживання і забезпечення загального блага.

Зроблено висновок, що в умовах криз різного масштабу і ступеня інтенсивності солідарність є базою для соціальної стійкості, резистентності до деструктивних чинників.

Вдосконалено розуміння суспільної солідаризації в її основних вимірах: між індивідами; між соціальними групами; між соціальними спільнотами; між поколіннями. Отримані результати є підґрунтям для визначення напрямів подолання суспільної розділеності на наступних етапах реалізації проекту. Вперше проведено фундаментальне порівняння і виявлено подібність тенденцій солідаризації в Україні та постсоціалістичних країнах, які стали членами ЄС або отримали статус кандидата у період до 2014 року.

В системі факторів розділення виділені внутрішні і зовнішні чинники; керовані та стихійні. Зроблено висновок про домінування зовнішніх керованих впливів серед факторів розділеності українського суспільства як в ретроспективі, так і в сучасному контексті.

15. Практична цінність результатів для потреб оборони, безпеки, економіки та/або суспільства України:

Одержані в роботі результати є теоретичною базою для подальшої розробки проектів нормативних актів, формування концепції суспільної солідаризації в умовах зовнішньої агресії та гібридних впливів, рекомендацій для органів публічної влади в розрізі вирішення міжконфесійних конфліктів, підтримки та інтеграції внутрішньо переміщених осіб, сприяння волонтерським організаціям, ветеранським спільнотам тощо.

Результати за проектом впроваджені в освітній процес при викладанні курсів «Євроінтеграція і цінності ЄС», «Історія України новітньої доби», «Історія країн центральної та Східної Європи», реалізації Програми підвищення кваліфікації НПП

«Свобода вираження поглядів і свобода медіа в демократичному суспільстві: Стандарти ЄС».

16. Основні кількісні показники/індикатори* виконання звітнього етапу за темою:

№ з/п	Показники/індикатори	Заплановано (відповідно до запиту на фінансування /ТЗ/КП тощо), кількість	Виконано (за результатами етапу), кількість
1.	Публікація результатів:		
1.1.	Статті у журналах, що індексуються наукометричними базами даних: - Scopus та/або WebofScienceCoreCollection, всього, од. з них із квантилем Q1 і Q2 на момент опублікування, од. з них із квантилем Q3 і Q4 на момент опублікування, од.	2	8 6 6 2
1.2.	Статті у виданнях, які містять інформацію з обмеженим доступом (для проєктів оборонного та/або подвійного призначення), од.	-	-
1.3.	Статті у наукових журналах (без квантилю), збірниках наукових праць, матеріалах конференцій тощо, що індексуються наукометричними базами даних Scopus або WebofScienceCoreCollection (крім тих, що увійшли до п.1.1), од.	-	-
1.4.	Статті у фахових виданнях України категорії «Б», од.	3	2
1.5.	Статті у періодичних виданнях інших країн, що мають ISSN, од.	0	3
1.6.	Публікації у матеріалах конференцій, тезах доповідей та виданнях, що не включені до переліку наукових фахових видань України та не індексуються наукометричними базами даних Scopus або WebofScienceCoreCollection, од.		
1.7.	Монографії та розділи монографій, опубліковані (або підготовлені і подані до друку) у закордонних видавництвах іноземними мовами, од.	0	2
1.8.	Монографії та розділи монографій, опубліковані (або підготовлені і подані до друку) в українських видавництвах, од.	0	2
1.9.	Монографії та розділи монографій, опубліковані (або підготовлені і подані до друку) з обмеженим доступом (для проєктів оборонного та/або подвійного призначення), од.	-	-
1.10.	Підручники, навчальні посібники, од.	-	-
1.11.	Словники, довідники, енциклопедії, видані українськими та/або закордонними видавництвами, од.	-	-
1.12.	Інші публікації, які не описані у пп. 1.1-1.11, од.	-	-
2.	Презентація та дисемінація результатів:		
2.1.	Міжнародні науково-комунікативні заходи, конференції, од.	0	2
2.2.	Всеукраїнські та регіональні науково-технічні/промислові виставкові заходи, од.	-	-
2.3.	Представлення розробки/бізнес-плану/результатів проєктуна: - інноваційних фестивалів, од. - конкурсах стартапів, од. - акселераційних програмах, од. - хакатонах, од.	- - - -	- - - -
2.4.	Науково-популярні публікації з метою поширення інформації про результати проєкту для загальної (широкої) аудиторії, од.	-	-
2.5.	Представлення інформації про результати проєкту на науково-популярні заходах (Дні науки, Наукові пікніки тощо), од.	-	-
2.6.	Інші заходи, які не описані у пп. 2.1-2.5, од.	-	-
3.	Підготовка наукових кадрів:	-	-
3.1.	Захищено дисертацій доктора наук авторами проєкту або під консульствами авторів у рамках тематики проєкту, од.	-	-
3.2.	Захищено дисертацій доктора філософії авторами проєкту або під керівництвом авторів у рамках тематики проєкту, од.	-	-
4.	Охоронні документи на об'єкти права інтелектуальної власності		

№ з/п	Показники/індикатори	Заплановано (відповідно до запиту на фінансування /ТЗ/КП тощо), кількість	Виконано (за результатами етапу), кількість
	(ОПІВ)		
4.1.	Отримано патентів України на винахід, од.	-	-
4.2.	Отримано патентів України на промисловий зразок, од.	-	-
4.3.	Отримано патентів України на корисну модель, од.	-	-
4.4.	Отримано охоронний документ на ОПІВ інших країн, од.	-	-
4.5.	Інші ОПІВ, які не описані у пп. 4.1-4.4, од.	-	1
4.6.	Подано заявок на отримання охоронного документу на ОПІВ України та /або інших країн, од.	-	1
5.	Впровадження та використання наукових або науково-технічних (прикладних) результатів:		
5.1.	Підписання (укладання) договорів (угод) організацією-виконавцем проєкту (грантоотримувачем) на впровадження (використання) результатів проєкту (окрім індивідуальних), серед них:	-	-
5.1.1	Господарських договорів/контрактів, од./тис.грн	-	3/102,00
5.1.2	Ліцензійних договорів/договорів на ноу-хау, од./тис.грн	-	-
5.1.3	Грантових угод (держаного рівня), од./тис.грн	-	-
5.1.4	Грантових угод (міжнародного рівня), од./тис.грн	1	1/1860,179
5.1.5	Інші договори (угоди), які не описані у пп. 5.1.1-5.1.3, од./тис.грн		
5.2.	Документально підтверджено використання результатів у практиці органів державної/місцевої влади, суспільних практиках тощо, од.	-	-
5.3.	Проведено маркетингові дослідження, перемовини з потенційними замовниками із підписанням протоколу (меморандуму, угоди) про наміри комерційного впровадження результатів, од.	-	-
5.4.	Подано заявок на державні, міжнародні наукові гранти (окрім індивідуальних), од.	-	2
5.5.	Впроваджено в освітній процес ЗВО/НУ з відповідним підтвердженням, од.	3	3
5.6.	Інші варіанти впровадження, які не описані у пп. 5.1-5.5, од.	-	-
6.	Створено чи істотно удосконалено/покрашено існуючі:		
6.1.	Пристрої (макет, експериментальний/дослідний зразок), од.	-	-
6.2.	Матеріали, процеси, технології, технологічні регламенти, цифрові продукти та електронні сервіси, од.	-	-
6.3.	ТУ, ДСТУ, будівельні норми, зареєстровані проєкти законодавчих актів, од.	-	-
6.4.	Наукові (науково-технічні) послуги, од.	-	-
6.5.	Іншупродукцію, яка не описана у пп. 6.1-6.4, од.	-	-
7.	Участь з оплатою у виконанні проєкту (штатних одиниць/осіб) згідно з Додатком 1:		
7.1.	Студентів (здобувачів вищої освіти I-II рівнів), шт.од./ осіб	1	1
7.2.	Аспірантів (здобувачів вищої освіти III рівня), шт.од./ осіб		
7.3.	Молодих вчених, шт.од./ осіб	2	2

* - до показників/індикаторів таблиці п. 16 не можуть бути включені будь-які публікації (включно із співавторством), конференції, впровадження, охоронні документи на об'єкти права інтелектуальної власності тощо держав (їх представників), визнаних в установленому порядку державою-агресором або державою-окупантом, або держав, що не визнають тимчасово окуповані, починаючи з березня 2014 року, території України такими, що належать Україні.

17. Відхилення від запланованих показників/індикаторів, зазначених у п. 16:

Відхилення наявні в бік значного перевищення запланованих показників у частині публікацій у виданнях, індексованих БД Scopus/ WoS, інших рецензованих зарубіжних виданнях – за рахунок зменшення на одну одиницю від запланованої кількості

публікацій у фахових виданнях України, але цей показник буде збалансований протягом наступних етапів.

18. Вихідні дані щодо показників виконання відповідно до пунктів п. 16 з додаванням WEB-посилання (за наявності) на ресурси, де вони розміщені:

Статті опубліковані у виданнях, що індексуються БД Scopus/WoS:

1. **Lebid A.Ye., Degtyarev S.I.** The Institution of the Rectorship within the Higher Education System of the 19th and Early 20th Century Russian Empire: The Case of Imperial Novorossiia University. *European Journal of Contemporary Education*. 2023. 12(1): 267-278. DOI: 10.13187/ejced.2023.1.267 (Scopus/WoS, Q2)
2. **Trygub O.P., Degtyarev S.I., Parkhomenko V.A.** The Development of Vocational-Technical Education in the Ukrainian Governorates of the Russian Empire in the Late 18th and Early 20th Centuries. Part 1. *European Journal of Contemporary Education*. 2023. 12(2): 678-691. DOI: 10.13187/ejced.2023.2.678 (Scopus/WoS, Q2)
3. **Trygub O.P., Degtyarev S.I., Parkhomenko V.A.** The Development of Vocational-Technical Education in the Ukrainian Governorates of the Russian Empire in the Late 18th and Early 20th Centuries. Part 2. *European Journal of Contemporary Education*. 2023. 12(3): 1071-1081. DOI: 10.13187/ejced.2023.3.1071 (Scopus/WoS, Q2)
4. **Degtyarev S.I., Strupinska D.V.** The Phenomenon of Panteleimon Kulish in the National History and Culture of Ukraine. *Bylye Gody*. 2023. Vol. 18. Is. 3: 1159-1169. DOI: 10.13187/bg.2023.3.1159 (Scopus/WoS, Q1)
5. **Osadchij E.M., Degtyarev S.I.** Archaeological Sights of Oleshnia District (Based on the Materials of Boris Baturyn's Land Map of 1724). *Eminak: Scientific Quarterly Journal*, (2(42), 207-219. [https://doi.org/10.33782/eminak2023.2\(42\).648](https://doi.org/10.33782/eminak2023.2(42).648) (Scopus/WoS, Q2)
6. **Lebid A.E., Stepanov V.V.** Social portrait of professors and lecturers at the Novorossiia Imperial University in Odessa. *European Journal of Contemporary Education*. 2023. 12(3). P. 1037-1044. DOI: 10.13187/ejced.2023.2.692 (Scopus/WoS, Q2)
7. **Lebid A.E., Stepanov V.V., Nazarov M.S.** Use of the OSINT-Technologies for Civil Society Institutions. *International Journal of Media and Information Literacy*. 2023. 8. С. 114-121. DOI: 10.13187/ijmil.2023.1.114. (Scopus, Q3)
8. **Zavhorodnia, V., Slavko A., Degtyarev S.** Freedom of Expression under Martial Law. *International Journal of Media and Information Literacy*, 2023. №8(1), С. 218–227. DOI: 10.13187/ijmil.2023.1.218 (Scopus, Q3)

Фахові публікації у вітчизняних виданнях:

1. **Завгородня В.М.,** Чернявський А.Л. Вплив російсько-української війни на розвиток європейської дипломатичної служби. Вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право. 2023. Том 3. № 75. С. 210-215. DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2022.75.3.34>
2. **Лебідь А.Є.,** Мурашко К.О. Проблеми рецепції та концептуалізації основоположних методологій аналітичної філософії мови. Філологічні трактати. 2023.С. 90-106. DOI: [https://www.doi.org/10.21272/Ftrk.2023.15\(1\)-10](https://www.doi.org/10.21272/Ftrk.2023.15(1)-10).

Публікації у зарубіжних рецензованих виданнях

1. **Kamionka, M.** Młode pokolenie Ukrainy jako katalizator zmian społeczno-politycznych w latach 1990–2022. ISSN: 2409-952X, *Youth in Central and Eastern Europe*. 10(15), 2023. Pp. 48-55

2. **Kamionka M.** Rosyjska wojna hybrydowa w mediach społecznościowych na przykładzie portalu facebook, *Wiedza Obronna*, Tom 282 Nr 1, 2023. Pp. 63-76. DOI: 10.34752/2023-c282
3. **Kamionka M.** Naddniestrze wobec konfliktu rosyjsko-ukraińskiego w 2022 roku. *Kwartalnik Bellona*. Nr 711. 2023. Pp. 33-46 DOI: 10.5604/01.3001.0053.4176

Розділи монографій, опубліковані в закордонних виданнях мовою ЄС:

1. **Kamionka M.** Local humanitarian volunteerism in the time of full-scale Russo-Ukrainian War on the example of a Polish informal group "Olkusz Helps Ukraine" w university and War in Ukraine, red. Alicja Zofia Nowak, Kinga Anna Gajda 2023, Peter Lang. Pp.48-55.
2. **Kamionka M.** Potapenko M. Wiki-history of Crimea: Ukrainian and Russian versions. In: *Different Shades of the Past: History as an Instrument of Contemporary International Conflicts*. Edited by: Mateusz Kamionka and Przemysław Łukasik. Oldenbourg: Walter de Gruyter GmbH, 2023. Pp.91-104.

Розділи монографій, опубліковані у вітчизняних виданнях:

1. **Лебідь А.Є.** Підвищення рівня соціальної стійкості через інструменти сталого розвитку на рівні територіальних громад. *Гуманітарні засади соціальної стійкості людини в громаді* / за ред. Купенко О.В., Лебідя А.Є. Суми, 2023. С. 161-203
2. **Lebid A.** Russian media on Ukraine: the war for minds. *The War of Narratives: Ukraine's Image*. Kyiv: LLC «Vistka», 2023. P. 67-100.

Отримані свідоцтва про реєстрацію авторського права:

Авторське свідоцтво №116530. Науковий твір «Концепція соціальної стійкості людини в територіальній громаді» (дата реєстрації: 23 лютого 2023). Автори: Купенко О.В., **Лебідь А.Є.**, Світайло Н.Д., Костенко А.М., Козинцева Т.О., Сушкова О.М., Набок М.М., Степанов В.В., Гончаренко А.В. <https://drive.google.com/file/d/1q5xzeSy8OuphoyXApHGUZmpbLbubH1jI/view>

Захищені кваліфікаційні роботи бакалавра

- 1) Шокорова Дарина «Захист прав дітей: сучасні виклики та перспективи вдосконалення». СумДУ, 2023. Наук. керівник **Славко А.С.**;
- 2) Кіктенко Яна «Міжнародні стандарти захисту прав осіб з розладами психіки та поведінки» СумДУ, 2023. Наук. керівник **Славко А.С.**;
- 3) Мельник М.В. «Пісенна творчість доби Української революції як історичне джерело» СумДУ, 2023. Наук. керівник **Дегтярьов С.І.**;
- 4) Рівний М.С. «Світова економічна криза 1929-1933 рр.» СумДУ, 2023. Наук. керівник **Дегтярьов С.І.**

Конкурсні роботи здобувачів вищої освіти

1. Карнаушенко К., «Роль ЗМІ в інформаційній війні: стандарти свободи слова та необхідність протидії інформаційним загрозам» Всеукраїнський конкурс «Особистість – суспільство – війна: суспільно-політичні, психологічні, соціокультурні аспекти» (Хмельницький національний університет);
2. Касьян Андрій, «Репарації як спосіб відшкодування шкоди, завданої збройною агресією російської федерації» Всеукраїнський конкурс «Особистість – суспільство –

війна: суспільно-політичні, психологічні, соціокультурні аспекти», (Хмельницький національний університет);

3. Лашина В., «До біографії Олександра Олеся (листування з Микитою Шаповалом)»
Регіональний конкурс «Літературна Україна» (м.Білопілля)

Студенти-виконавці НДР з оплатою праці:

1. Сачко І.О. (студент ННІ права)

Участь у міжнародних науково-практичних конференціях:

1. **Завгородня В.М.** (International Expert Conference “Russo-Ukrainian War 2022-2023. Origins, Causes, Course and Effects” (Ostrowiec Świętokrzyski, POLAND, June 15-16, 2023)

2. **Сачко І.О.** Онлайн VII Конференція "Європейська інтеграція: історичний та політичний досвід - польська та українська молодь перед війною" (14-15 грудня 2023), проведена Науковим Колом «Вернигора», Заклад Польсько-Українських Досліджень Факультету міжнародних і політичних досліджень Ягеллонського Університету.

19. Рішення вченої (наукової, науково-технічної, технічної) ради або іншого керівного (дорадчого) органу (за відсутності зазначеної ради) організації-виконавця проєкту щодо результатів розгляду проміжного звіту (**Додаток 3**).

20. Анотація основних результатів звітнього етапу проєкту (**Додаток 4**).

Додаток 1

Перелік виконавців проекту з оплатою праці

№	Прізвище, ім'я, науковий ступінь, вчене звання <i>(особистий підпис, у разі необхідності)</i>	Основне місце роботи або здобуття освіти	Зазначити вік та наявність статусу молодого вченого (на момент подання звіту)	Посада за проектом (або договір ЦПХ) та роль у проекті (керівник, відповідальний виконавець, виконавець, студент, аспірант тощо)	Основні завдання у проекті (стисло зазначити функції)
1	Дегтярьов Сергій Іванович	Сумський державний університет	45 років	Головний науковий співробітник, керівник	Адміністратор і виконавець проекту
2	Завгородня Владислава Миколаївна	Сумський державний університет	46 років	Старший науковий співробітник, відповідальний виконавець	Виконавець проекту
3	Славко Анна Сергіївна	Сумський державний університет	35 років	Науковий співробітник, виконавець	Виконавець проекту
4	Каміонка Матеуш Мирославович	Сумський державний університет	35 років	Науковий співробітник, виконавець	Виконавець проекту
5	Лебідь Андрій Євгенійович	Сумський державний університет	45 років	Старший науковий співробітник, виконавець	Виконавець проекту
6	Сачко Ілля Олексійович	Сумський державний університет	20 років	Лаборант, студент	Виконавець проекту

Додаток 2

Копії наукових публікацій, охоронних документів, іншої друкованої наукової продукції

Додаток 3

Копія витягу з протоколу засідання відповідної ради (органу) щодо результатів розгляду проміжного звіту

Анотація основних результатів звітнього етапу проєкту

1. На основі узагальнення підходів до розуміння понять «солідарність» та «солідаризація» обґрунтовано, що основною ідеєю, яка лежить в їхній основі є соціальний консенсус, що базується на приналежності осіб, об'єднаних за тими чи іншими ознаками, цінностями у певну групу, та рівності членів цієї групи. Визначено, що солідарність ґрунтується на подібності ціннісних установок окремих осіб, які мають спільний інтерес; ототожненні індивідів з іншими членами суспільства і пов'язаності відчуттям належності до спільноти (самоідентифікація).

2. Доведено обґрунтованість гіпотези, що солідарність є станом взаємодії в межах суспільства, утворюваним через солідаризацію як процес. Визначено критерії відмежування солідарної поведінки від феномену благодійності. Зроблено висновок, що в умовах криз різного масштабу і ступеня інтенсивності солідарність є базою для соціальної стійкості, резистентності до деструктивних чинників.

3. Встановлено і проаналізовано 4 виміри солідаризації (між індивідами; між соціальними групами; між соціальними спільнотами; між поколіннями) в рамках яких можуть бути визначені напрями подолання суспільної розділеності. Виявлено подібність тенденцій солідаризації в Україні та постсоціалістичних країнах, які стали членами ЄС або отримали статус кандидата у період до 2014 року, а також інтенсифікацію цих процесів в Україні в зв'язку з фактором зовнішньої агресії.

4. В системі факторів розділення виділені внутрішні і зовнішні чинники; керовані та стихійні. Зроблено висновок про домінування зовнішніх керованих впливів серед факторів розділеності українського суспільства як в ретроспективі, так і в сучасному контексті.

Практична значимість отриманих результатів. Одержані у роботі результати є теоретичною базою для подальшої розробки проєктів нормативних актів, формування концепції суспільної солідаризації в умовах зовнішньої агресії, рекомендацій для органів публічної влади в розрізі вирішення міжконфесійних конфліктів, підтримки та інтеграції внутрішньо переміщених осіб, сприяння волонтерським організаціям, ветеранським спільнотам тощо. Результати за проєктом впроваджені в освітній процес при викладанні циклу історичних дисциплін, курсу «Євроінтеграція і цінності ЄС», реалізації Програми підвищення кваліфікації НПП «Свобода вираження поглядів і свобода медіа в демократичному суспільстві: Стандарти ЄС».

Оприлюднення і апробація результатів. За результатами НДР у 2023 р. було опубліковано 10 статей у журналах, що індексується БД Scopus та/або WoS (8 – Q1-2 та 2 – Q3), 2 – в інших зарубіжних рецензованих виданнях; 2 – у фахових виданнях України; 2 розділи монографій, опублікованих у закордонних виданнях офіційною мовою ЄС; 2 розділи монографій, опублікованих у вітчизняних виданнях; отримано авторське свідоцтво на твір.